

Merja Ylönen, Diakonia-ammattikorkeakoulu  
merja.ylonen@diak.fi

## **Esteetön opiskelu korkea-asteen oppilaitoksissa ESOK, 2006 – 2009**

**Koulutuksellinen tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus** ovat suomalaisen koulutuspolitiikan peruseriaatteita. Esteettömässä ja tasa-arvoisessa korkeakoulu yhteisössä kaikilla on mahdollisuus osallistua yhdenvertaisesti opiskeluun ja työntekoon ja siellä otetaan suunnitelmallisesti huomioon opiskelijoiden sekä henkilöstön monenlaisuus. Helmikuussa 2004 voimaan tullut **yhdenvertaisuuslaki** edellyttää, että viranomaiset ja julkisyhteisöt edistävät tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti yhdenvertaisuutta.

Esteettömyyden edistäminen on kaikkien yhteisön jäsenten vastuulla, mutta organisaation johto on keskeisessä asemassa yhdenvertaisuuden toteutumisen mahdollistamisessa. Yhdenvertaisuuden ja esteettömyyden tulisi olla esillä korkeakoulujen **strategioissa** sekä **toimintasuunnitelmissa**. Esteettömyyttä voidaan edistää henkilöstön työtehtäviä suunnitteleamalla ja ohjaamalla henkilöstöä teemaa käsitteleviin koulutuksiin. Suunnitelmallinen ja tavoitteellinen toiminta edellyttävät resursointia, jolla henkilöstö voi kehittää koulutusta ja palveluja sekä osallistua yhteistyöverkostoihin. Toiminnan **kehittäminen kohdistuu kaikkeen korkeakoulun toimintaan sekä kaikkiin toimintaympäristöihin** – opetukseen ja ohjaukseen, opiskelijapalveluihin, viestintään ja tiedotukseen, kirjasto- ja tietopalveluihin sekä tiloihin ja kiinteistöihin.

Suomen ammattikorkeakouluopiskelijayhdistysten liitto, **SAMOK ry**, selvitti opiskelijoiden kokemuksia tasa-arvon toteutumisesta ammattikorkeakouluissa (2006). Opiskelijakunnille lähetettyihin kyselyihin vastasivat hallitusten puheenjohtajat sekä sosiaalipoliittiset vastaavat. Selvityksestä ilmeni, että korkeakouluissa tarvitaan **välineitä syrjinnän tunnistamiseen sekä tietoa opiskelua haittaavista vammoista ja oppimisvaikeuksista**. Henkilöstön koulutusta pidetään avaintoimintona, kun tavoitteena on toimiva, opiskelua edistävä ja esteetön korkeakoulu ympäristö.

**Opetusministeriön** julkaisemassa Esteetön opiskelu yliopistoissa (2005:6) todetaan, että esteettömyyden kehittämistyötä tarvitaan kaikilla toiminnan alueilla. *"Jotta esteettömyyttä voidaan systemaattisesti edistää niin opintoasioissa, tilajärjestelyissä kuin viestinnässäkin, yliopistoissa tulee laatia kattavat esteettömyyskartoitukset ja toimenpidesuunnitelmat sekä sisällyttää esteettömyys strategisiin suunnitelmiin ja henkilöstökoulutukseen."* Toimenpidesuositukset ohjeistavat suunnittelua, henkilöstökoulutusta, opintoasioiden järjestämistä sekä viestintää. Tärkeänä pidetään, että korkeakouluihin nimetään esteettömyysasioiden vastuhenkilö.

**Opetushallitus** on päivittänyt **Esteetön korkeakouluopiskelu –oppaan**, joka julkaistaan myös netissä tammikuussa 2008. Opas palvelee mm. korkeakouluopintoja suunnittelevia vammaisia ja erilaisia oppijoita, vammais- ja opiskelijajärjestöjä, opinto-ohjaajia sekä ammatinvalintapsykologeja. **Oppaassa ammattikorkeakoulut ja yliopistot kertovat opintojen ohjauksesta ja järjestämisestä, valintakokeista, fyysisistä ympäristöistä, kirjastopalveluista, verkkopalveluista ja tietojärjestelmistä.** *”Esteettömässä korkeakouluuyhteisössä jokainen pääsee toimimaan sujuvasti – ei turhia kynnyksiä, selkeitä opasteita, sujuvaa verkkoviestintää, joustavia järjestelyjä ja vaihtoehtoisia opiskelumateriaaleja.”* (Päivi Tahkokallio, Suomen Desing for All –verkosto, Stakes)

Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö, OTUS, toteutti vuonna 2007 vammaisten ja kuurojen nuorten koulutuspolkuja käsittelevän tutkimuksen – ”Joutuu vähän taisteleen”. Tutkija Anna Niemelä mukaan **”opiskelijan henkilökohtaiset voimavarat ja opiskelutaidot, opiskeluympäristön asenteellinen ja fyysinen esteettömyys, sekä vammaispalvelut ja muu yhteiskunnan tuki” ovat olennaisia tekijöitä koulutuspolun muodostumisessa.** Haastatteluissa tuli esiin, että koulutusta pidetään merkittävänä työllistymistä edistävänä tekijänä, joskin työelämässä tullaan kohtaamaan erilaisia asenteellisia ja rakenteellisia esteitä: ennakkoluuloja, palvelujärjestelmän jäykkyyttä ja vaikeuksia etuuksien ja palkkatulon yhteensovittamisessa.

**Elinkeinoelämän keskusliitto, EK**, julkaisi viime lokakuussa **työnantajille suunnatun oppaan vammaisten ja vajaakuntoisten ihmisten työllistämisen tukimuodoista.** Kirjasen tavoitteena on myös purkaa vammaisuuteen liittyviä stereotyyppioita ja tiedottaa positiivisesta erityiskohtelusta.

**HERA** (Helsinki Education and Research) järjestää korkeakoulutettujen vajaakuntoisten työllisyyttä käsittelevän **Korkeakoulutettujen esteettömät työmarkkinat -seminaarin** Helsingissä 26. helmikuussa 2008. Aiheina ovat mm. työmarkkinoiden esteettömyys, vammaisen tai vajaakuntoisen rekrytointi, työllistymisen tukimuodot ja -palvelut sekä työssä tarvittavat apuvälineet. HERA- ja ESOK-hankkeet ovat yhdessä valmistelleet seminaarin ohjelmaa.

**ESOK-hankkeen tavoite** on edistää korkeakoulutoimintaa siten, että **kaikilla on ominaisuuksistaan riippumatta yhdenvertaiset mahdollisuudet hakeutua opiskelemaan ja opiskella maamme korkeakouluissa.** Tavoitteena on myös **esteettömyystiedon** välittäminen työpaikoille mm. harjoittelujaksojen aikana sekä opinnäytetöiden kautta. Tavoitteet ja kehittämistoimet kohdistuvat **fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen esteettömyyden edistämiseen.** Hanke toimii yhteistyössä ammattikorkeakoulujen, yliopistojen sekä opiskelija- ja kansalaisjärjestöjen kanssa.

ESOK-hankkeessa laaditaan **esteettömyyssuosituksia** opiskelemaan hakeutumisen, opiskelun, opetuksen ja ohjauksen tueksi. Suosituksia kaivataan myös korkeakoulujen yhdenvertaisuussuunnitelmien päivitykseen. Lisäksi suosituksia valmistellaan rakennetun ympäristön esteettömyyskartoitusten tekoon sekä esteettömyystiedon julkaisemiseen korkeakoulujen nettisivuilla ja muussa korkeakoulujen tiedotuksessa.

ESOK järjestää **alueellisia ja valtakunnallisia koulutusseminaareja** sekä kokoaa keskustelufoorumeihin korkeakoulujen esteettömyys-, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvotoiminnassa mukana olevia toimijoita. Tavoitteena on esteettömyystiedon välittyminen kaikkiin korkeakouluyhteisöihin ja kaikille henkilöstöryhmille.

Hanke järjestää toisen **valtakunnallisen korkeakoulujen esteettömyysseminaarin 16.-17.4. 2008 Tampereen yliopistolla**. Seminaarin teemana ovat korkeakoulujen opetuksen ja ohjauksen esteettömyyttä edistävät hyvät käytännöt. Seminaarissa on mukana sekä suomalaisia että kansainvälisiä asiantuntijoita. Lisätietoa: [www.esok.fi](http://www.esok.fi)

Esteettömyystiedon lisäämiseksi ESOK-hankkeessa tuotetaan **opasmateriaaleja, kootaan ja levitetään hyviä käytäntöjä** sekä osallistutaan yhteistyötahojen kanssa esteettömyyteen liittyvien tutkimusten ja selvitysten tuottamiseen.

ESOK-hankkeen **nettiportaali palvelee kaikkia asianosaistahoja** – opiskelijoiksi hakeutuvia, opiskelijoita, korkeakoulujen henkilöstöä sekä järjestöjä ja työelämää. Portaalista löytyy esteettömyyteen liittyvää tietoa, asiantuntijahaastatteluja, opiskelijoiden kokemuksia, tietoa kehittämishankkeista ja yhteistyötahoista sekä esteettömyystapahtumakalenteri ja esteettömyysuutisia. **[www.esok.fi](http://www.esok.fi)**

ESOK-hankkeen koordinoinnista vastaavat Diakonia-ammattikorkeakoulu ja Jyväskylän yliopisto. Ammattikorkeakoulusektorilla ESOK-hankkeen projektipäällikkönä toimii Merja Ylönen ja yliopistosektorin kehittämistyötä koordinoi Hannu Puupponen.

### **Hyödyllisiä linkkejä:**

Esteetön korkeakouluopiskelu, Ammattikorkeakoulut ja yliopistot/  
Opetushallitus. Vuonna 2007 päivitetty opas tulee nettiin tammikuussa 2008  
<http://www.oph.fi/koulutusoppaat/vammaisenopas/fi/index.html>

SAMOKin tasa-arvoselvitys

[http://www.samok.fi/images/stories/julkaisut/tasa-arvoselvitys\\_web.pdf](http://www.samok.fi/images/stories/julkaisut/tasa-arvoselvitys_web.pdf)

Tutkimus vammaisten ja kuurojen nuorten koulutuspoluista. Anna Niemelä.  
OTUS 29/2007

<http://esok.jyu.fi/julkaisut/joutuu/>

Elinkeinoelämän keskusliiton EK:n Opas työnantajille: Vammaiset, vajaakuntoiset ja kuntoutujat työmarkkinoilla

[http://www.yhdenvertaisuus.fi/mp/db/file\\_library/x/IMG/32084/file/Opas\\_tyonantajille.pdf](http://www.yhdenvertaisuus.fi/mp/db/file_library/x/IMG/32084/file/Opas_tyonantajille.pdf)

Helsinki Education and Research Area (HERA)

<http://www.hera.fi/>

ESOK-hankkeen sivuille koottuja hyödyllisiä verkko-osoitteita

<http://esok.jyu.fi/linkit/>

[www.esok.fi](http://www.esok.fi)